

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ

ШАПЕРЕНКОВ А.В., к.е.н.,

ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ ПРАВЛІННЯ ПАТ «ВІЕЙБІ БАНК»

Виявлено найбільш загальні проблемні аспекти сучасного стану грошового забезпечення інноваційного потенціалу в Україні та оцінено характер їх впливу на перспективи розвитку вітчизняних інноваційних процесів.

Found out the most general problem aspects of the modern state of cash cover of innovative potential in Ukraine and character of their influence is appraised on the prospects of development of domestic innovative processes.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Вітчизняні дослідження, що стосуються грошового забезпечення інноваційного потенціалу, зорієнтовані переважно на вивчення і застосування світового досвіду цього процесу у контексті активізації ролі держави або податкового стимулювання інвестиційної активності. Розробка ж адекватних механізмів, що базувалися б і враховували б специфіку рівня розвитку національних продуктивних сил, залишаються поза увагою дослідників. Саме тому, на сучасному етапі особливої актуальності набувають питання побудови механізму формування та реалізації інноваційного потенціалу, що відповідав би можливостям вітчизняного суспільно-економічного розвитку та базувався б на альтернативних ресурсних варіантах його грошового забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці висвітлення грошового забезпечення інноваційного потенціалу присвячені наукові праці багатьох зарубіжних та вітчизняних учених. Так, базові теоретико-методологічні основи інноваційного потенціалу були закладені ще в працях класиків економічної науки: В. Петті, А. Сміта, Д. Рикардо, Ф. Кене, К. Маркса в контексті дослідження систем суспільного відтворення. В наукових працях сучасних вчених - І. Балабанова, П. Бубенко, В. Верби, В. Головатюка, М. Данько, Л. Мартюшева, Н. Мови, І. Новікова, К. Прядкіна, В. Соловйова, Л. Федулової та інших представлені розробки щодо оцінки та управління інноваційним розвитком суспільства на окремих рівнях

суспільно-економічного відтворення ринкового типу. Але, у зв'язку із особливостями вітчизняного розвитку та сучасними кризовими подіями світового рівня, що змінили конфігурацію багатьох усталених економічних процесів, виникла потреба оцінити мотиваційний характер економічних проблем, у тому числі і проблем грошового забезпечення інноваційного потенціалу в Україні. Це дозволить створити базові контури подальшого розвитку інноваційного потенціалу та активізувати вітчизняні інноваційні процеси.

Метою дослідження є виявлення найбільш вагомих проблемних аспектів сучасного стану грошового забезпечення інноваційного потенціалу в Україні, що може стати базовим аргументом у побудові нової концепції його розвитку.

Виклад основного матеріалу. В Україні наукова та практична дискусія щодо грошового забезпечення інноваційного потенціалу є перманентною. Це зумовлено як жорсткою обмеженістю грошових ресурсів, так і практичною відсутністю ефективних форм організації цього процесу. Нагадаємо, що грошове забезпечення є системою створення, накопичення, перерозподілу та ефективного використання грошових ресурсів у всіх формах, націлених на формування та забезпечення реалізації дієздатності людського і матеріально-технічного чинника інноваційного розвитку.

Попри загальновизнану точку зору, що інноваційна модель розвитку економіки має стати для України основою її внутрішньої та зовнішньої політики, оптимізму щодо реалізації цієї моделі поки що бракує [1, 2, 3, 4]. Так, у розвинутих країнах інноваційний чинник забезпечує до 65-80 % економічного зростання, в Україні цей показник складає близько 12 %. В 2010 р. із суми, витраченої на інновації, 96,4 % припадало на сплату комунальних послуг та зарплату, а безпосередньо на розвиток інноваційної царини - лише 3,6 %, або 982,8 тисячі гривень [5].

Нагадаємо, що розвиток інноваційного потенціалу відбувається на двох рівнях, що формує в свою чергу дві його основні форми - наявну та резервну. Динаміка та структура грошового забезпечення окремих рівнів формування інноваційного потенціалу в Україні представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Грошове забезпечення окремих рівнів формування інноваційного потенціалу в Україні в 2005-2009 рр.*

Рівень	2005	2008	2009
---------------	-------------	-------------	-------------

	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Наявний	5160	33	8024	37	7822	28
Резервний	10488	67	13551	62	19551	71
Загальний	15648	100	21575	100	27373	100

**Складено автором за матеріалами [6,7]*

Попри те, що динаміка загального та резервного рівня грошового забезпечення інноваційного потенціалу була позитивною протягом усіх досліджуваних років, грошове забезпечення наявного рівня в 2009 році порівняно з 2008 роком значно скоротилося. Очевидно, що грошове забезпечення резервного рівня грошового потенціалу майже вдвічі вище за грошове забезпечення його наявного рівня. Але сказати, що це співвідношення є оптимальним чи неоптимальним, на наш погляд, неможливо. Досліджень такого гатунку не існує ні у вітчизняній науковій літературі, ні у зарубіжній. В цьому сенсі доцільно застосувати результати мультиплікаційних ефектів від зв'язку грошових вкладень у формування резервного та наявного рівнів інноваційного потенціалу. В нашій країні на даному етапі поки що це неможливо, остільки в ході аналізу слід досконало проаналізувати ще і систему використання цих коштів, щоб абстрагуватися від ефектів неправомірного їх використання. Але при тому рівні тіньової економіки, що склалася в останні роки в Україні, цього виявити практично неможливо. Але, на наш погляд, проблема полягає не лише в достатньому чи недостатньому співвідношенні окремих рівнів інноваційного потенціалу, а в неефективному використанні уже сформованого наявного рівня інноваційного потенціалу та недостатності використання окремих його форм.

Нагадаємо, що грошове забезпечення інноваційного потенціалу відбувається в чотирьох основних формах за рахунок як внутрішніх, так зовнішніх джерел. Форму змішаного фінансування практично не можна проаналізувати на макроекономічному рівні, тому аналіз буде здійснено лише по трьох формах. При цьому збережеться достовірність аналітичних результатів, остільки змішане грошове забезпечення є вторинною формою і формується на основі первинних форм, а саме: державної, комерційної та кредитної (табл.2).

Темпи росту як загального обсягу, так і окремих форм грошового забезпечення наявного інноваційного потенціалу в Україні, сформованих за рахунок внутрішніх джерел, у 2008 р. порівняно з 2005 р. були позитивними, окрім кредитної форми. В 2009 р. порівняно з 2008 р. темпи росту всіх вищезазначених показників були

нижчими за 100 %, що пов'язано з проблемами кризової ситуації. Але тенденція скорочення кредитної форми грошового забезпечення наявного інноваційного потенціалу залишилася. Вибір форм грошового забезпечення інноваційного потенціалу залежить від джерел їх наповнення.

Таблиця 2

**Динаміка форм грошового забезпечення
наявного інноваційного потенціалу в Україні,
сформованих за рахунок внутрішніх джерел в 2005-2009 рр.***

Показники	2005, млн. грн.	2008, млн. грн.	2009, млн. грн.	Темп росту,%	
				2008/ 2005	2009/ 2008
Всі форми, в т.ч. :	3902	6769	6078	173	90
Державна форма	1762	3988	3469	226	87
Комерційна форма	2018	2664	2500	132	94
Кредитна форма	121	117	108	96	93

*Примітка: розраховано автором за матеріалами [6,7]

Вибір форм грошового забезпечення інноваційного потенціалу залежить від джерел їх наповнення. В системі грошового забезпечення наявного інноваційного потенціалу в Україні важливу роль відіграють зовнішні джерела (табл.3).

Таблиця 3

Грошове забезпечення наявного інноваційного потенціалу в Україні за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел*

Показники	2005		2008		2009	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Загальне грошове забезпечення, в т.ч. за рахунок :	5160	100	8024	100	7822	100
внутрішніх джерел	3902	75	6769	84	6078	77
зовнішніх джерел	1258	25	1254	16	1743	23

*Примітка: розраховано за матеріалами [6,7]

Очевидно, що в 2009 р. порівняно з 2008 р. попри зменшення обсягів внутрішніх джерел грошового забезпечення наявного інноваційного потенціалу в Україні збільшилися як обсяги зовнішніх джерел з 1254 млн. грн. до 1743 млн. грн., так і їх частка в загальному грошовому забезпеченні з 16 % до 23 % (рис.3). Це тривожна тенденція, оскільки результативність інноваційних процесів за умови їх фінансування ззовні спрямована переважно на забезпечення зарубіжних суспільно-економічних ефектів, а не національних.

Проблему грошового забезпечення окремих рівнів інноваційного потенціалу в Україні підтверджують також показник загального обсягу витрат на наукові дослідження і розробки та показник наукомісткості ВВП.

В останні передкризові роки чітко прослідковувалася тенденція зростання загального обсягу витрат на наукові дослідження і розробки, яка була перервана в 2009 році (витрати на наукові дослідження і розробки скоротилися майже втричі (рис.1).

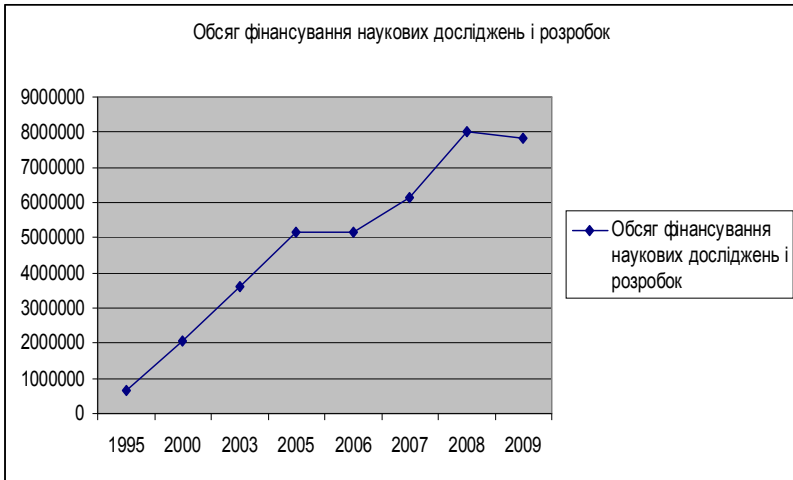

Рис. 1. Динаміка загального обсягу витрат на наукові дослідження і розробки, тис. грн.*

**Примітка: складено автором за матеріалами [6]*

Попри тенденцію зростання загального обсягу витрат на інноваційну діяльність в останні роки сформувалася протилежна негативна тенденція щодо скорочення реальних обсягів фінансування науково-технологічної сфери, хоча номінально відбувається їх збільшення. Офіційна статистика показує обсяги грошового забезпечення інноваційного потенціалу в поточних цінах, які не відбивають вплив інфляційних процесів. Тому в реальному вимірі розглянута динаміка виявляється дещо іншою, а саме: протягом останніх років (2005-2009 рр.) замість зростання відбувається реальне скорочення грошового забезпечення.

Справедливість зазначених оцінок підтверджуються зміною показників наукомісткості ВВП, що наочно демонструють наростання тенденції до скорочення інтенсивності наукової і науково-технічної активності. Якщо тенденція зростання загального обсягу витрат на інноваційну діяльність була перервана лише в 2009 році, то падіння показника наукомісткості ВВП було започатковане ще в 2000 році (порівняно з 1990 роком він скоротився майже втричі і склав трохи більше 1%) (рис. 2).

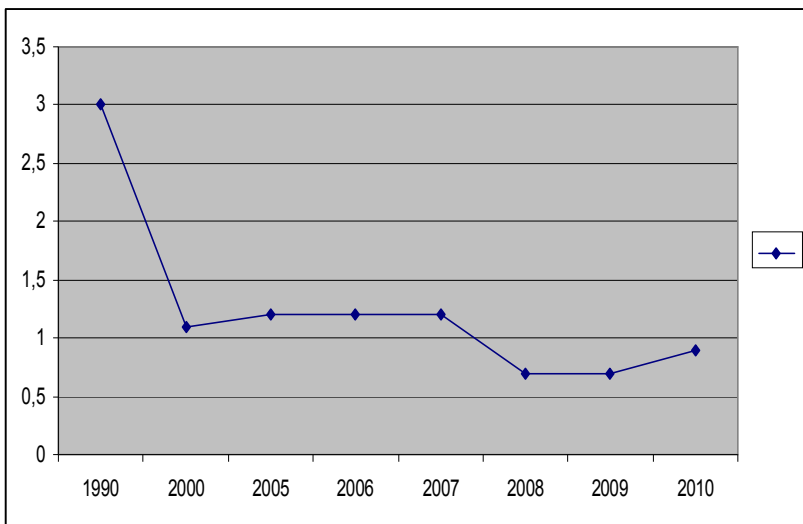

Рис.2. Динаміка наукомісткості ВВП в Україні в 1990-2010 рр.,% *

**Примітка: складено автором за матеріалами [6]*

У 2008 році показник наукомісткості ВВП порівняно з 2007 р. в Україні знову скоротився майже вдвічі, в 2010 році склав 0,9 %, так і не досягнувши показника докризового періоду. Бюджетні асигнування при цьому знизилися до 0,41 %. Питомі витрати на наукові дослідження з розрахунку на одного науковця в Україні майже в 3 рази менше, ніж в Росії, в 18 разів менше, ніж в Бразилії, в 34 рази менше, ніж в Південній Кореї, в 70 разів менше, ніж в США [8].

Проблематику недостатнього грошового забезпечення інноваційного потенціалу в Україні посилює проблема неефективної структури джерел фінансування інноваційного потенціалу, неефективного використання наявних фінансових ресурсів для реалізації державної інноваційної політики, розпороченість бюджетних видатків між їх численними розпорядниками, відсутність ефективного механізму координації використання коштів за бюджетними програмами, низькі обсяги державного замовлення на новітні технології тощо [8].

Висновки. На сучасному етапі в Україні зросла необхідність переосмислення основ грошового забезпечення інноваційного потенціалу, що обумовлено як відсутністю ефективних форм цього

процесу, так і жорсткою обмеженістю фінансових ресурсів.

Суттєвим недоліком розвитку інноваційної сфери в Україні є те, що вона, на відміну від більшості країн світу, не лише не сприяє розширенню джерел грошового забезпечення інноваційного потенціалу, але й протидіє залученню небюджетних коштів та виключає можливість формування спеціальних, в тому числі відомчих фондів фінансування інновацій.

В ході оцінки грошового забезпечення інноваційного потенціалу України було виявлено основні проблеми цього процесу: скорочення реальних обсягів фінансування науково-технологічної сфери, (хоча номінально відбувається їх збільшення, оскільки офіційна статистика показує обсяги грошового забезпечення інноваційного потенціалу в поточних цінах, які не відбивають вплив інфляційних процесів), неефективне використання уже сформованого (наявного) рівня інноваційного потенціалу, зменшення обсягів внутрішніх джерел та збільшення зовнішніх джерел грошового забезпечення наявного інноваційного потенціалу в Україні тощо.

Література.

1. Александрова, В. П. Перспективи інноваційного розвитку України [Текст] / В. П. Александрова // Економіка прогнозування. – 2006. - № 1. – С. 151–153.

2. Основи інвестиційно-інноваційної діяльності [Текст]: навч. посіб. / За науковою редакцією В. Г. Федоренка. – К: Алеута, 2004. – 431 с., С. 274

3. Ротар, А. В. Інноваційні процеси в промисловості: їх економічний зміст і суть [Текст] / А. В. Ротар // Статистика України. – 2007. - № 1. – С. 37–40.

4. Філіна, Г. І. Проблеми інноваційного розвитку економіки України [Текст] / Г. І. Філіна, М. Н. Кравченко // Економіка та держава. – 2007. - №5. – С.16–19

5. Кузнєцов К. Криза руйнує інноваційний розвиток в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://project.ukrinform.ua/innovation/9085/>

6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2009 р. / Стат. зб. Державного комітету статистики України. – К., 2010. – 350 с.

7. Дані Комітету Верховної Ради України з питань бюджету

8. Архієреєв С., Тарасенко Т. Державна підтримка впуску високотехнологічної та інноваційної продукції: зарубіжний досвід та висновки для України [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://old.niss.gov.ua/Monitor/september08/6.ht>